

Gevelonderhoud: veiligheid begint op de tekentafel

Voor het veilig verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen zijn voorzieningen voor arbeidsmiddelen aan, rondom en op het gebouw vereist. Bij de keuze van het arbeidsmiddel voor bijvoorbeeld reiniging en onderhoud van gebouwen kom je vrijwel altijd terecht bij de VSB-leveranciers van arbeidsmiddelen. Zij vertegenwoordigen immers de stand van de techniek en beschikken over uitgebreide kennis en ervaring. Die kennis en ervaring werden gedeeld tijdens de VSB-forumdiscussie Gevelonderhoud.

Aan, rondom en op gebouwen worden verschillende werkzaamheden verricht, variërend van licht tot zwaar. Veel voorkomende activiteiten aan de gevel zijn glasbewassing en schilderwerk. Maar bij

Rob Baken: 'Ook eigenaren en huismeesters 'opvoeden' in veilig gebruik gevelonderhoudsinstallaties'

gevelwerkzaamheden kan ook worden gedacht aan het reinigen van de gevel, het repareren van beton, het aanbrengen of vervangen van gevelbeplating of lichtreclame. Om deze werkzaamheden op hoogte veilig te kunnen verrichten, staan verschillende arbeidsmiddelen ter beschikking. Twee in het oogspringende installaties hiervoor zijn de gevelonderhoudsinstallatie en de (tijdelijke) hangbruginstallatie. Over het gebruik van de gevelonderhoudsinstallaties vertelt Rob Baken van Manntech Gevelinstallaties: 'Het is moeilijk om aan te

geven wanneer de gevelonderhoudsinstallatie precies wordt ingezet. Het gaat altijd om een permanente installatie die in de bouw of industrie hun toepassing vinden. Die permanente installatie bestaat veelal uit een gondel, een dakwagen en een railconstructie of monorail. Daarbij worden wij steeds vaker geconfronteerd met het verzoek om de installatie uit te breiden met een lier om ook zware elementen op hoogte te kunnen brengen.'

Over de hangbruginstallaties vertelt Jan Keizer van Altrex: 'Een hangbruginstallatie wordt ingezet voor een grote verscheidenheid aan activiteiten. Dat kunnen schilderwerkzaamheden zijn, maar ook vervanging van gevelpanelen. In het algemeen zou je kunnen zeggen dat het om werkzaamheden gaat die gedurende langere tijd maar wel tijdelijk door meerdere personen worden verricht.' Een vertrouwd beeld voor een deel van de werkzaamheden aan de gevel is de ladder. Hierover vertelt Henk Dirks

van Dirks Klimmaterialen: 'De ladder wordt ingezet voor lichte werkzaamheden aan de gevel die maar een korte arbeidsduur hebben. Duren de werkzaamheden langer dan wordt al snel overstapt op een rolsteiger, hangbruginstallatie of hoogwerker. In de praktijk wordt de ladder dan ook voornamelijk ingezet voor glasbewassing en schilderwerkzaamheden.'

Leidraad Veilig werken op hoogte

Wat betreft het werken met ladders en trappen is de Europese richtlijn Werken op hoogte praktisch uitgewerkt in de leidraad 'Veilig werken op hoogte'. Sinds de introductie hiervan moet voor het werken op hoogte met de ladder, eerst worden nagegaan of niet een ander arbeidsmiddel kan worden ingezet. Voor bij-

Marco Schuurman: 'Totale kosten over levensduur gebouw belangrijker dan aanschafprijs.'

voorbeeld het schilderen van een gevel moet de gebruiker eerst - op basis van een (risico) inventarisatie en evaluatie - nauwkeurig nagaan of gebruik kan worden gemaakt van een stalen steiger, een rolsteiger, een hoogwerker, hefsteiger of een hangbruginstallatie. De afwegingen worden stap voor stap weergegeven in de schema's die onderdeel uitmaken van de Leidraad Veilig werken op Hoogte. Kunnen alternatieve arbeidsmiddelen om economische of arbotechnische redenen niet worden toegepast, dan kan de ladder als werkplek worden gekozen. Indien de ladder wordt gekozen als werkplek omdat andere alternatieven niet kunnen, dan moeten alle veiligheidsaspecten rondom de ladder zijn gewaarborgd.

Henk Dirks: 'De benadering van het veilig werken met de ladder contrasteert met de particuliere praktijk. Het overgrote deel van de ongevallen met de ladder vindt plaats in de particuliere sector. Dat zou wat mij betreft aangepakt mogen worden.' Over de normen waaraan de ladder moet voldoen, vervolgt Henk Dirks: 'In Nederland worden de NEN 2484 en de Warenwet gehanteerd voor de ladder. Nederland wil die normen ook handhaven, omdat we daarmee eigenlijk voorop lopen. En terecht, denk ik, want de totstandkoming van normen is lang niet altijd los te zien van bedrijfsbelangen.'

Gebouwoontwerp mede bepalend

Architecten en opdrachtgevers zijn degenen die al op de teken- en ontwerptafel de mogelijkheden van het onderhoud aan gevels bepalen. Zonder de juiste voorzieningen aan het gebouw is het veilig werken immers niet altijd praktisch mogelijk. Voorheen werd er weinig rekening gehouden met het onderhoud in het ontwerp van een gebouw. Rob Baken hierover: 'Wij worden bij complexe gebouwen wel steeds vroegtijdiger betrokken in het bouwteam. Op de Nederlandse markt valt de complexiteit van gebouwen over het algemeen mee en wordt er vaak gewerkt met standaardbestekken. Dat neemt niet weg dat iedere helling aan het gebouw, een luifeltje of andere onderbreking de uitdaging groter en moeilijker maakt.'

Marco Schuurman van Kranenburg Gevelonderhoudsinstallaties vult aan: 'De gevelonderhoudsinstallatie wordt nog te vaak gezien als een noodzakelijk kwaad. Wel merken we dat er een grotere bewustwording is omdat een gevelonderhoudsinstallatie nu eenmaal nodig is om een gebouw fraai te kunnen houden. Een nadelige ontwikkeling is de vroege besluitvorming over de installatie. Een beslissing waarbij de prijs in veel gevallen bepalend is. Wanneer je als leverancier vervolgens een oplossing adviseert die in aanschaf weliswaar duurder kan zijn, maar over de levensduur van het gebouw kosten bespaart, dan krijg je het toch heel moeilijk.' Jan Keizer vult aan:

VSB-forumdiscussie

De VSB-forumdiscussie is een initiatief van de Vereniging van Steiger-, Hoogwerk- en Betonbekistingbedrijven (VSB). Door hun jarenlange ervaring beschikken de VSB-leden over een onschatbare hoeveelheid kennis en deskundigheid. Die knowhow wordt nu ook via de forumdiscussie overgedragen. Tijdens de discussie passeren onder meer de stand der techniek, ontwikkelingen en aandachtspunten voor potentiële gebruikers de revue. De VSB-Forumdiscussie wordt vier maal per jaar georganiseerd, waarbij actuele of relevante onderwerpen centraal staan. De bijeenkomsten staan onder leiding van Frank de Groot, hoofdredacteur van BouwTotaal en vinden plaats onder auspiciën van de PR-commissie van de VSB.

Aan de VSB-forumdiscussie over gevelonderhoud werd deelgenomen door Rob Baken van Manntech Gevelinstallaties (Zevenbergen), Marco Schuurman van Kranenburg Gevelonderhoudsinstallaties (Nieuwkoop), Frans Groen en Jürgen Perket van Scaffolding Training Europe (Barendrecht), Jan Keizer van Altrex (Zwolle) en Henk Dirks van Dirks Klimmaterialen (Helmond).

'Voor tijdelijke hangbruginstallaties die net als permanente installaties ook voor het groot onderhoud aan gebouwen kunnen worden ingezet, zouden architecten beter geïnformeerd moet zijn over de toepassingsmogelijkheden.'

Verantwoordelijkheid gebruiker

Veilig werken op hoogte is niet alleen een zaak van de leveranciers; minstens zo belangrijk is de gebruiker zelf. Ondanks alle uitstekende voorzieningen en de meest

Frans Groen: 'Wijzigingen aanhangbruginstallaties vereist deskundigheid.'

recente veiligheidsmaatregelen, is de veiligheid ook in handen van de gebruikers. Wordt de hangbruginstallatie daadwerkelijk veilig gebruikt? Jürgen Ferket van Scaffolding Training Europe: 'Als je het aan de gebruiker zelf vraagt, is er nooit iets fout. Maar de praktijk wijst anders uit. Neem het keuren: bij sommige opleidingen ben je in een halve dag opgeleid voor het keuren van een enorme hoeveelheid arbeidsmiddelen. Dat kan in de praktijk natuurlijk nooit bevredigende resultaten opleveren.' Frans Groen van Scaffolding Training Europe concretiseert: 'Waar het vaak misgaat is het uitstappen op hoogte. Dat mag officieel niet - zeker niet zonder daarvoor goedgekeurde voorzieningen - maar het gebeurt dagelijks. Daar komt nog eens bij dat de hangbruginstallatie bijna dagelijks wordt gewijzigd. Om de veiligheid te waarborgen dient de bediener elke dag voor het gebruik de installatie met een checklist te controleren voordat deze mag worden vrijgegeven. Deze controle wordt uitgevoerd door een deskundig persoon en brengt grote verantwoordelijkheid met zich mee. Niet voor niets stelde de VSB een speciale flyer samen voor het veilig werken met hangbruginstallaties. Iedere wijziging brengt gevaar met zich mee. Daar wordt te snel en te vaak aan voorbijgegaan.'

Jürgen Ferket vult aan: 'De ondeskundigheid van gebruikers is het grootste gevaar. Gebruikers zouden zich veel meer bewust moeten zijn van het risico van hun doen en laten. Wanneer je in de auto stapt, doe je automatisch je veiligheidsgordel om. Dat automatisme zouden we ook moeten hebben, wanneer we op hoogte werken.' Henk Dirks heeft een verklaring voor dat gedrag: 'Het probleem is dat veel van de arbeidsmiddelen al lange tijd op de markt zijn waardoor gebruikers de veiligheidsrisico's over het hoofd gaan zien. Er sluipen fouten in die als algemeen geaccepteerd worden ervaren.'

Toch ziet Jürgen Ferket ook een positieve ontwikkeling: 'De bewustwording van het veilig werken met de hangbruginstallatie komt er steeds vaker. wordt steeds groter. De verhuurders vragen steeds vaker naar de vakbekwaamheid en deskundigheid van de gebruiker. Indien deze er niet is, dan zou de gebruiker zich hierop moeten laten bij-

Jürgen Ferket: 'Gebruikers moeten zich meer bewust worden van het risico van hun doen en laten.'

scholen, zodat men aantoonbaar deskundig is. Hiervoor is samen met de VSB een gebruikersopleiding voor hangbruginstallaties ontwikkeld. Deze kennisoverdracht draagt er aan bij dat de mensen zich beter bewust worden van risico's. Daarnaast kan ook de gebouweigenaar bijdragen aan de veiligheid door meer te controleren op vakbekwaamheid en deskundigheid.'

En hoe is de situatie bij gevelonderhoudsinstallaties? Rob Baken: 'Bij oplevering van de installatie wordt een instructie gegeven aan toekomstige gebruikers. Die gebruikers wisselen echter regelmatig. Wat dat betreft ligt er nog een wereld open om eigenaren en gebouwbeheerders voor de 'opvoeding' van de gebruikers te laten zorgen. Als fabrikanten en onafhankelijke keuringsinstanties hebben wij het redelijk goed voor elkaar. Maar volgens het Burgerlijk Wetboek is de eigenaar of huismeester degene die uiteindelijk verantwoordelijk is voor de installatie én het gebruik ervan. Daarnaast maken wij het vaak mee dat de aannemer ook gebruik maakt van een installatie die bedoeld is voor het gevelonderhoud. Het begint dan bijvoorbeeld met een instructie aan de gevelplater, maar die geeft de sleutel dan weer door aan de rolluikleverancier die niet met de installatie bekend is. Het verbaast me in dergelijke gevallen hoe gemakkelijk werknemers met hun eigen leven omgaan.'

Toetsingskader

Hoe complex een gebouw ook is, in

Jan Keizer: 'Voor groot onderhoud bij gebouwen kan altijd een hangbruginstallatie worden ingezet.'

onderling overleg of met eenvoudige aanpassingen, is er altijd wel uit te komen. Rob Baken: 'Maar veiligheid begint op de teken tafel. De technische kennis van gevelonderhoudsinstallaties bij architecten is te beperkt. Voor veel architecten geldt maar één ding: als de installatie maar niet zichtbaar is.' Marco Schuurman vult aan: 'Wij zullen zelf ook tools moeten aanreiken aan architecten. Wat kan er? Wat moet er? Wat is er mogelijk? Ik verwacht wat dat betreft ook veel van het nieuwe toetsingskader.' Volgens Henk Dirks is die verhoogde aandacht voor het ontwerp terecht: 'Voor regulier onderhoud, zoals het glazenwassen of het vervangen van lampen, wordt door de architect bij het ontwerp niet of onvoldoende rekening gehouden met de gebruikersfase. Dat leidt er in de praktijk toe dat vaak onder onnodig gevaarlijke omstandigheden de werkzaamheden moeten worden verricht.'

Het nieuwe toetsingskader dat naar verwachting in 2011 van kracht wordt, is nieuwe regelgeving. Het geeft een kader waarbinnen bij de aanvraag van de bouwvergunning getoetst wordt of het gebouw veilig kan worden onderhouden. In feite wordt het nadenken over gebouwend onderhoud eerder naar voren gehaald in het bouwproces, zodat er

Flyers 'Veilig werken met'

Om gebruikers te informeren over de voordelen en mogelijkheden van het werken met verschillende arbeidsmiddelen, heeft de VSB een serie flyers 'Veilig werken met' uitgebracht. In de flyers worden niet alleen de arbeidsmiddelen beschreven, maar is ook een praktische checklist voor inspectie en controle opgenomen. Aan de hand hiervan kan de gebruiker zelf bepalen of met het betreffende arbeidsmiddel veilig kan worden gewerkt. Inmiddels zijn er 'Veilig werk met'-flyers beschikbaar over:

- hangbruginstallaties
- hoogwerkers
- rolsteigers
- bouwliften
- hefsteigers

Exemplaren van de flyers kunnen worden besteld via de VSB of worden gedownload via de website www.vsb-online.nl.

geen dure aanpassingen achteraf of eerst onveilige situaties hoeven ontstaan. Door bij de aanvraag van de bouwvergunning al te toetsen, wordt de verantwoordelijkheid voor het veilig

kunnen werken ook neergelegd bij de architecten, adviseurs, projectontwikkelaars en gebouweigenaren. Het is voor de invulling van het toetsingskader belangrijk om dit samen met de VSB-leveranciers te doen. Juist zij hebben de kennis van de diverse arbeidsmiddelen en zijn binnen een neutraal platform als de VSB allen verenigd.

Juist door die gezamenlijke aanpak kan de opdrachtgever, maar vooral ook de gebruiker verzekerd zijn van een veilige werksituatie. Niet alleen met het toetsingskader zal er per 2011 het nodige gaan veranderen.

Henk Dirks: 'Per 1 januari 2011 worden de Beleidsregels ingetrokken. Dat heeft grote gevolgen voor de branche én voor de gebruikers. Wat die consequenties precies zijn is nog niet bekend, maar dat die er zijn, is zeker. Het is dan

Henk Dirks: 'Intrekken Beleidsregels per 1 januari 2011 heeft gevolgen voor branche en gebruikers.'

ook zaak om je hier tijdig over te laten informeren en de ontwikkelingen te volgen via de website van onze vereniging (www.vsb-online.nl). Het wordt daarmee voor de gebruiker allemaal niet eenvoudiger. Datzelfde geldt deels ook voor de Arbocatalogi. Die zijn branchegebonden en kunnen dus per branche verschillen. Daardoor zou het bijvoorbeeld voor de uitvoerder op de bouw, waar verschillende branchegroepen samenkomen, onmogelijk worden om te controleren wie op welke hoogte mag werken. Om dat te voorkomen, heeft gelden op de bouwplaats voor al-

le beroepsgroepen de Arbocatalogus Bouw & Infra. Voor de gebruiker van de ladder wordt het daardoor niet eenvoudiger. De glazenwasser die op de bouw komt, moet rekening houden met de maximale werkhogte die is vastgelegd in de Arbocatalogus Bouw & Infra. Doet diezelfde glazenwasser zijn werk in een woonwijk, dat valt dat onder de Arbocatalogus Schoonmaken en glazenwassen en geldt een werkhogte van 10 meter.'

Eisen dakconstructie

Stellen gevelonderhouds- en hangbruginstallaties specifieke eisen aan de dakconstructie? Jan Keizer: 'Eén van de eisen die de hangbruginstallatie stelt, is dat het dak de last van de balken kan dragen waaraan de installatie komt te hangen. Ook de ruimte op het dak geeft soms een uitdaging. In de praktijk blijkt hier met het hangbrugstelsel altijd een oplossing voor te vinden.' Voor de gevelonderhoudsinstallatie merkt Marco Schuurman op: 'Zolang het

om nieuwbouw gaat is er altijd wel ruimte om vroegtijdig de juiste voorzieningen voor de installatie te treffen.

Bij bestaande bouw is de drukvastheid van de dakconstructie een punt van aandacht.' Rob Baken: 'Een drukvaste isolatielaag op het dak is vaak kostbaar. Als die vervangen is, dan moet hier op worden gelet. De drukvastheid is namelijk nodig omdat er veelal gewerkt wordt met railbanen die niet verankerd liggen.

Welke eisen aan de dakconstructie worden gesteld, is per situatie en per installatie verschillend. Iedere installatie is gebouwgebonden waardoor het moeilijk is om alles in een puntenkaart onder te brengen. Om die reden is er ook nog geen 'Veilig werken met-flyer' over gevelonderhoudsinstallaties.'